

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25
 Contrib. Luisterkr. f 1,— . Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

DE EERSTE HORDE IS GENOMEN

Eenkele maanden geleden hebben wij op deze plaats aandacht gevraagd voor het vraagstuk van het humanistisch vormingsonderwijs. Dat werd gedaan naar aanleiding van het mondeling vooroverleg in de Tweede Kamer t.a.v. het Ontwerp van Wet tot Regeling van het Voortgezet Onderwijs, in de wandeling de Mammoetwet geheten. Daarbij had de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen medegedeeld er niet van overtuigd te zijn, dat aan de zgn. genootschappen op geestelijke grondslag de mogelijkheid in de wet zou moeten worden gegeven, om vormingsonderwijs te geven waar dit i.p.v. godsdienstonderwijs gewenst zou worden.

Wij weten niet of de Minister inmiddels tot een andere gedachte is gekomen, maar de Kamermeerderheid heeft door middel van een amendement gedaan gekregen, dat in artikel 41 van de nieuwe wet de gevraagde mogelijkheid wordt opgenomen en dezelfde faciliteiten als aan de kerkgenootschappen verleend zal worden. Het ziet er niet naar uit, dat de Eerste Kamerleden er anders over zullen denken en dat betekent o.a. dat het Humanistisch Verbond t.z.t. in de gelegenheid gesteld zal worden om op middelbare scholen vormingsonderwijs te geven. Men heeft in de Tweede Kamer nog wel gedaan gekregen, dat de ouders van de leerlingen er uitdrukkelijk om moeten vragen en het leek er even op, dat daardoor de hele zaak in een precair stadium zou komen, omdat de voorstanders van het niet-godsdienstig onderwijs die eis dan ook aan de godsdienstige

voorlichting gesteld zouden willen zien, onder het motto: gelijke monniken, gelijke kappen.

Het zal duidelijk zijn, dat, als eenmaal dat onderwijs een plaats gaat krijgen, daarvoor een reeks van werkzaamheden verricht dienen te worden. Er moet een leerplan zijn, bevoegde leerkrachten ter beschikking staan, leerboekjes geschreven en wat bij zo'n belangrijke zaak allemaal nog meer komt kijken. Nu is het niet zo, dat deze „overwinning” als we het zo noemen mogen, het Humanistisch Verbond overvalt en de mensen die er zich mee bezighouden voor een verrassing heeft gesteld. Al jarenlang houdt men zich in onze kring met deze materie bezig en er is o.a. in 1957 een rapport over verschenen, waarin duidelijk is aangegeven wat men onder humanistisch vormingsonderwijs verstaat. Dat levert dus niet meer dan de gebruikelijke moeilijkheden op, die elk nieuw stuk werk met zich meebrengt.

Wat echter wel onze aandacht in sterker mate zal vragen, is het zgn. behoefte-element. Niet dat die niet aanwezig zou zijn, maar waar het in concreto om gaan zal is dat de ouders van de kinderen die in aanmerking komen, er ondubbelzinnig om zullen vragen en er belangstelling voor zullen tonen. Uit ervaring weten we dat vele ouders zich voor dit soort zaken niet zo bijster druk maken en daarom zal hierop vooral de nadruk gelegd moeten worden. Op welke manier en in welke omvang is een vraag, die thans in voorbereiding is, en waarover u binnenkort meer zult horen.

„International Humanism”

kwartaalorgaan van The International Humanist and Ethical Union, abonnementsprijs f 3,— per jaar.

Indien U zich nu abonneert, bent U voor 1962 f 1,— verschuldigd. U dient dit bedrag over te schrijven op postrekening no. 304960, t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht, met als omschrijving „nieuw abonné „International Humanism” 1962”.

HET DERDE INTERNATIONALE CONGRES VAN HUMANISTEN

Vijf jaar geleden, om precies te zijn op 11 augustus 1957, had ik het genoegen U voor deze microfoon mijn indrukken te mogen geven van het tweede congres van het Internationale Humanistische en Ethische Verbond, dat in Londen gehouden was. Nu ben ik, drie dagen geleden, uit Oslo teruggekeerd waar ik het derde internationale congres heb bijgewoond dat van 2 tot en met 7 augustus aldaar gehouden is. De groei van de Internationale Humanistische beweging in de afgelopen 5 jaar bleek niet alleen uit het veel grotere aantal deelnemers — er waren er nu ruim 400 en in 1957 plm. 300 — maar meer nog uit de veel grotere verscheidenheid. Ondanks de voor velen wel bijzonder grote afstand tussen Oslo en hun woonplaats, waren er afgevaardigden uit 24 landen. Van degenen die van heel ver weg kwamen noem ik hier deelnemers uit Japan, India, Australië en Nigeria. Ook uit de Philippijnen waren deelnemers aanwezig, evenals uit Noord- en Zuid Amerika. Het aantal bij de Internationale aangesloten landelijke organisaties is intussen gestegen van 10 tot 14. Daarenboven zijn er dan nog de kleinere groepen in verschillende landen, 7 in getal, die als het ware als aspirant leden beschouwd kunnen worden. De groei van de Internationale Humanistische beweging bleek bovendien uit de erkenning die haar in Oslo ten deel viel. De Noorse Minister van kerk en opvoeding Helge Sivertsen ontving de leden van de delegaties officieel en het gemeentebestuur van Oslo bood alle deelnemers aan het congres een receptie aan die zich niet beperkte tot een toespraak en een drankje, maar die tot middernacht duurde en waarbij in het prachtige stadhuis van Oslo een koud buffet was ingericht. Het was een zeer bijzondere ontvangst die de burgemeester van Oslo ons aanbood. Onvergetelijk was de bezichtiging van het prachtige stadhuis die zo georganiseerd was dat de muziek voorop ging, waardoor men telkens de klanken van een vrolijke mars hoorde als de kop van de stoet weer op een van de gaanderijen was aangekomen. Na de rondgang werd gelegenheid gegeven tot dansen. Van deze gelegenheid is druk gebruik gemaakt, waarmee ik maar zeggen wil dat die humanisten heus niet alleen maar saaie, zwaarwichtig redenerende lieden zijn, maar ook op zijn tijd de vrolijkheid best weten te waarderen. Dat laatste bleek trouwens ook bij de excursie die op zondag gehouden werd en bij het feestelijke diner. U hoort het, de ernst en de luim waren ook op dit congres naar behoren afgewisseld. Maar waar het om begonnen was, dat was natuurlijk het werk en gewerkt is er! Dank zij grondige voorbereiding konden de congresonderwerpen degelijk behandeld en besproken worden. De grote toewijding van het Noorse organisatiecomité maakte dat de organisatie vlot liep; het juist gereed gekomen ontspanningsgebouw van de nieuwe Universiteit van Oslo bleek een uitstekende accommodatie te bieden, logies in verschillende studententehuizen — die zomers als hotel geëxploiteerd worden — was eenvoudig maar ruim voldoende; kortom alle voorwaarden voor een vlotte gang van zaken en

een prettige sfeer waren aanwezig.

Na de eerste verkenning en het leggen van de grondslagen voor het Internationale Humanistische en Ethische Verbond, tijdens het in 1952 in Amsterdam gehouden congres, was in 1957 in Londen aan de verdere opbouw gewerkt. Nu, in 1962, was het zover dat we het hebben aangedurfd om een zeer ambitieus onderwerp als hoofdtHEMA voor de besprekingen aan de orde te stellen. Dit onderwerp was: „Het bepalen van de doeleinden op langere termijn voor het Internationale Humanisme”. Dit onderwerp werd aan de orde gesteld onder twee ondertitels, te weten „Vrijheid in een georganiseerde wereld” en „Naar de rijpe persoonlijkheid”. Het spreekt vanzelf dat men niet met meer dan 400 mensen bij elkaar kan komen en dan zulke onderwerpen zonder meer kan gaan bespreken met een eenvoudige introductie in de geest van: „Laten we het daar eens over hebben”. Dan zou er uiteraard een babylonische spraakverwarring ontstaan en de discussie zou nergens op lijken. Een deel van de voorbereiding was dan ook dat over elk onderwerp een inleiding geschreven was en dat elk van deze inleidingen door twee andere vooraanstaande geestverwanten van commentaar was voorzien. In totaal waren er dus lang voor het congres 6 studies gepubliceerd en elk van deze studies was onderwerp van bespreking geweest in de nationale organisaties. Bovendien werd een vooroverleg in secties georganiseerd; voor elk onderwerp 4 secties met elk een voorzitter en een rapporteur. De rapporteurs brachten aan de congresvergadering verslag uit van de in de sectie gevoerde besprekingen.

De indrukken van de besprekingen en de resultaten van het overleg zijn nog te vers om U daarvan in dit kwartiertje op de hoogte te stellen. Staat U mij toe te volstaan met de mededeling dat de discussies buitengewoon boeiend waren.

Er is overigens niet alleen over de congresonderwerpen gesproken. Van de gelegenheid dat afgevaardigden van vele nationale Humanistische groepen aanwezig waren is ook gebruik gemaakt om de diverse specialisten voor organisatie, geestelijke verzorging, onderwijs en opvoeding en voor contacten met buitenstaanders, bij elkaar te brengen.

Deze specialisten, die ook regelmatig schriftelijk contact met elkaar houden, hadden tijdens dit congres een uitstekende gelegenheid om mondeling ervaringen uit te wisselen.

Behalve de congreszittingen waren er ook openbare bijeenkomsten. Zo werd er op zondagmorgen in de aula van de oude Universiteit, in het centrum van Oslo, voor een groot gehoor een toespraak gehouden door onze Belgische geestverwant Dr. Karel Cuypers. Voorzitter van deze bijeenkomst, die door een van de Amerikaanse deelnemers met muziek werd opgeluisterd, was de Noorse Professor Gabriel Langfeldt. Op het podium zaten afgevaardigden uit verschillende landen, ieder met een vlaggetje van hun land voor zich. Een groot aantal vlaggen, met in het midden onze eigen vlag, wapperde voor het gebouw dat gelegen is aan de hoofdstraat in het centrum van de stad.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 12 augustus 1962

Door verschillende delegaties werd de behoefte gevoeld om, naast het meer voor eigen gebruik bestemde beraad, ook een gemeenschappelijke, voor de buitenwereld bestemde, verklaring af te leggen, teneinde daarmee de eenheid van alle nationale organisaties te demonstrenen.

Ter verdere bestudering werd aan het congres aangeboden een grondig voorbereide verklaring over de humanistische visie op de wereldpolitiek en voor publicatie een kort communiqué dat wel in beginsel hetzelfde uitgangspunt had, maar het onderwerp minder gedetailleerd behandelde. De eerstbedoelde verklaring vereist meer aandacht dan ik in dit kort bestek van u mag verwachten. Het korte communiqué wil ik echter graag bekend maken omdat het duidelijk stelt hoe de humanisten, hoe verschillend in hun persoonlijke en nationale opvattingen zij overigens ook mogen zijn, hun opinie over één van de gedachten die aan het moderne humanisme ten grondslag ligt, formuleren. Dit communiqué luidt als volgt: De beschaving gaat heden ten dage meer in de richting van het samengaan van nationale gemeenschappen dan in die van toenemende afscheiding. De grote humanistische traditie van verdraagzaamheid is nooit alleen maar een middel tot het bereiken van een doel geweest. Verdraagzaamheid houdt eerbied in voor de rechten van anderen en tevens een opdracht, een verplichting, om te ijveren voor overeenstemming. Tot op grote hoogte zijn de problemen waarmede ieder volk te maken heeft, de problemen van de gehele mensheid en de huidige behoefte aan wederzijdse verdraagzaamheid, uitgedrukt in aanvaarding van beperkingen en in samenwerking, wordt in brede kringen onderschreven.

Geen enkele economische of politieke formulering is of zal ooit algemeen toepasselijk zijn. Amerikaanse democratie is niet hetzelfde als Engelse democratie. De behoefte aan ontwikkeling van plannen ligt voor India anders dan voor Frankrijk. Maar, voor zover het gaat om waarlijk democratische pogingen, is het doel overal hetzelfde, namelijk een streven naar het tot stand brengen van meer rechtvaardig en meer doeltreffend ingerichte gemeenschappen.

De methode van verovering is verouderd en zelfs de grote wereldmachten beginnen dit in te zien. Doch in hoeverre men ook voorstander mag zijn van zo spoedig mogelijke volledige ontwapening, het kan niet worden ontkend, dat dit alleen een uiteindelijk te bereiken doel kan zijn dat nagestreefd moet worden door economische en politieke drang tot verbetering.

Andere regeringen te slim af te zijn is altijd geacht een gerechtvaardigd streven te zijn. Dit streven voldoet aan menselijke behoeften maar is tegelijkertijd een bewijs van innerlijke onzekerheid. Het uitgangspunt dat voordelen alleen bereikt kunnen worden door nadelen voor anderen dient echter vervangen te worden; in feite is dit reeds ten dele het geval. Elke menselijke handeling, stoffelijk of zedelijk, dient gericht te zijn op voordeel voor alle betrokkenen en er dient naar gestreefd te worden dit nieuwe uitgangspunt tot een algemeen aanvaarde toetssteen te maken.

In de komende 10 jaar zullen waarschijnlijk de ruimtelijke technieken in internationale verhoudingen de overhand hebben. De

drang om elkaar te slim af te zijn zal niet verdwijnen, maar zal mogelijk gematigd worden. Er is tegenwoordig een krachtige neiging om de mensheid te verheffen boven enge politieke, economische en religieuze dogma's. Ook zal het gaan in de richting van bevordering van vertrouwen in de menselijkheid die de mensheid eigen is. Deze neiging moet versterkt worden ten einde deze nieuwe benadering gelegenheid te bieden om haar eigen waarde te bewijzen, omdat kortzichtige methoden in discrediet zijn geraakt.

De Humanistische beweging doet een beroep op alle mannen en vrouwen die oog hebben voor de werkelijkheid en voor de behoeften van deze tijd, om zich in te zetten voor de voorlichting en voor de vrijmaking die de geestelijke voorwaarden zijn voor een wereldorde zonder welke de mensheid niet kan bloeien en wellicht zelfs niet zou blijven bestaan.

Tot zover dit communiqué. Een volledig verslag van het congres kunnen diegenen die daarvoor belangstelling hebben bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond te Utrecht bestellen.

Voor iedere deelnemer afzonderlijk is het aardige van zo'n congres natuurlijk ook de persoonlijke kant. Van de vele mogelijkheden die het congresprogramma voor persoonlijke contacten bood is dan ook bijzonder veel gebruik gemaakt.

In de discussies verraadt de landsman zich meestal niet alleen door de taal die hij spreekt of door de manier waarop hij een voor hem vreemde taal spreekt, maar ook door zijn optreden. Het temperament van de Fransman, de kalme evenwichtigheid van de Engelsen, de democratische zakelijkheid van de Amerikaan en het principiële en vasthoudende van de Nederlanders verloochenden zich niet, ook al was er natuurlijk ook tussen deelnemers van dezelfde natie veel verschil. Juist die laatstbedoelde verscheidenheid is voor de humanist de aantrekkelijke kant van de menselijke veelzijdigheid. Hij aanvaardt de verschillen niet alleen, maar hij waardeert ze als een uiting van leven, groei en ontwikkeling.

Niettemin was dit congres bedoeld om na te gaan in hoeverre de verscheidenheid van humanistische groeperingen in diepste wezen toch eenheid is. Dat men in Oslo daarin geslaagd is bewijst onder andere het communiqué.

De tijd dat het Humanisme de geestesgesteldheid was van een klassiek geschoolde élite die de noden van de massa beneden zich waande, is voorbij. De discriminatie van rassen en klassen, de ongelijkheid van levenskansen in onze moderne maatschappij, de hongersnood in grote delen van de wereld, de gevaren van overbevolking, de dreiging van een derde wereldoorlog, het zijn allemaal vragen waarmede de toekomst van de mensheid gemeed is, dat wil zeggen de toekomst van ieder mens.

Zo heeft ook dit derde Internationale humanistische congres bezinning gebracht ten aanzien van de grondslag en de bezieling van het werk. Moge de invloed ervan merkbaar zijn, ook bij de duizenden buitenkerkelijken, die tot nu toe afzijdig hebben gestaan en die, om welke reden dan ook, alleen maar toezien bij het vele werk dat anderen doen.

J. BIJLEVELD

Het zal u ongetwijfeld zijn opgevallen, dat tegenwoordig zoveel rijpere figuren met wandelwagentjes over straat gaan, waarin zich rozige babies bevinden. Neemt dan de toch reeds ontstellende vruchtbaarheid van ons volk nog steeds toe? Komt er geen eind meer aan het voortplanten?

Neen, daar zit het hem niet in. De rijpere lieden zijn de grootouders en wellicht de overgrootouders van de rozige baby. Want met de duizelingwekkende stijging van de gemiddelde levensduur neemt het aantal grootouders steeds toe. En het aantal overgrootouders is ongetwijfeld tientallen malen zo groot als vijftig jaar geleden.

In oude verhalen zijn grootmoeders eerbiedwaardige vrouwen, die in leunstoelen zitten te breien of verhaaltjes vertellen aan de kinderen, die zij in haar brede schoot bergen. Deze grootmoeders zijn uitgestorven of zij hebben het inmiddels tot overgrootmoeders gebracht.

De huidige grootmoeders dribbelen door de wereld op naaldhakken, zij dragen vrolijke zomertoiletten en dank zij de firma's Factor en Chanel moet je heel dicht bij ze komen om de rimpels te zien. Maar dan is het al te laat. Heur grijze haren blijven roestbruin, zolang zij het betalen kunnen of helblond of ook wel — merkwaardigerwijze — blauw.

De grootmoeders uit de verhalen zijn intussen de overgrootmoeders geworden en zij beantwoorden nu en dan nog wel eens aan de verjaarde beschrijvingen.

De grootvaders van weleer zijn mannen met bakkebaarden, die gebogen voortstompele en naar gelang van hun maatschappelijke positie pruimensap uitspuwen of een ridderorde dragen. Deze twee eigenschappen kwamen gebundeld alleen voor bij oud-helden met de Militaire Willemsorde en zijn nu nog waar te nemen in Bronbeek. De grootvaders van heden roken daarentegen een sigaretje en zij springen des ochtends luchtig op hun bromfiets om hun winstdeling en spaarpremie te gaan verdienen. De overgrootvaders zijn wegens de sterftetabellen wat schaarser dan de overgrootmoeders en zij verblijven veelal in bejaardentehuizen, alwaar zij klaverjassen en biljarten.

Zo wijzigt zich ons cultuurpatroon. Zij die zich zorgen maken over de toekomst, hebben ongelijk. Alles komt op zijn pootjes terecht. Sommige mensen hebben zich angstig afgevraagd waar het heen moest met de steeds langere vakanties en de stijgende lonen. Wat moesten de mensen met al dat geld en die tijd beginnen, zo vroegen zij zich af. Welnu, het antwoord is reeds gegeven. Zij gaan op reis en stallen hun kinderen bij de grootouders, wier voortgezette jeugd het mogelijk maakt zich enkele weken met hun nageslacht bezig te houden. Want dat zijn die lieden achter kinderwagens, die gij hebt zien lopen: grootouders met kinderen-op-reis.

Ik spreek hier uit ervaring. Ik ben juist terug van een kleine wandeling, waarbij wij

onze kleinzoon kindertjes, hondjes, eendjes en waaiende bomen hebben laten zien. En nu moet gij u voorstellen, dat ik na elke volzin ongeveer tien minuten pauzeer om een gesprek met het kereltje te voeren. Wij hebben het taalgebruik tot zijn allereenvoudigste vorm teruggebracht en stoten om beurt met de tong tussen de lippen een blubberig geluid uit. Dat vinden wij beide onzegbaar komisch, waaruit men zien kan, dat het heus niet moeilijk is eens een aardig grapje te maken.

Omdat ik wat verder ben ontwikkeld dan hij, compliceer ik ons onderhoud af en toe door de mond wijd te openen en de neus hoog op te trekken. Ook dat vindt hij machtig mooi.

Wanneer ik mij dan weer aan de arbeid begeef, omdat een stukje als dit dan toch al een paar uur in beslag neemt, protesteert hij heftig. Daar trek ik mij natuurlijk niets van aan, omdat ik ook wel eens in Spock en andere werken heb gelezen en weet, hoe gemakkelijk men dictatoren kweekt. Maar als hij het dan over een andere boeg gooit en mij weer vriendelijk toeblubbert, moet ik antwoorden, want voor een welgemeend woord sta ik altijd open.

De taak van mijn echtgenote is oneindig veel gecompliceerder. Zij is vrijwel de gehele dag in de weer met badwater, spijs en drank en het andere einde van de spijsvertering. Met het gevolg, dat wij des avonds op een ongewoon vroeg uur te ruste gaan. Dan liggen wij soms uren in het donker te luisteren of er geen afwijkende geluiden uit zijn ledikant komen. Als hij snuift of piept geraken wij in paniek. Want wij willen het kind weer heel afleveren als de ouders uit verre landen terugkomen. Bovendien hebben wij op ons genomen naar een groot aantal plaatsen poste restante brieven te sturen, waarin wij naar waarheid verslag zullen doen van zijn welbevinden. Het is waarschijnlijk, dat zijn ouders per straalvliegtuig terug zouden komen, als wij moesten melden: „Hij heeft gepiept.”

Maar ook als hij in het nachtelijk duister geen geluiden geeft, gevoelen wij ons ongerust. Hoe vaak leest men niet, dat zuigelingen in hun bed op akelige wijze om het leven komen.

Het is dan ook een hele verademing, als de zon weer opkomt en daarmee ook onze kleinzoon. Hij scharrelt dan eerst nog wat over de bodem van zijn bed en moppert wat. Maar alras hijst hij zich op en blubbert vrolijk in onze richting.

Dan begint een nieuwe dag. En zo zullen wij het nog 12 dagen moeten volhouden. Dat kunnen wij, doordat de mens tegenwoordig langer jong blijft. Maar al oppassende wordt hij sneller oud.

Zoals ik hierboven al aangaf: De natuur zorgt altijd voor het juiste evenwicht. Ik houd nu op. Hij moet zijn yoghurt hebben.

H. H.

lezingen voor de radio

zo. 19 aug. VARA 9.45 uur: W. van Dooren: „Utopie en werkelijkheid”.

zo. 26 aug. VARA 9.45 uur: J. van der Molen: „Juist instellen!”

zo. 2 sept. VARA 9.45 uur: J. J. Fahrenfort: „De moraal als bestanddeel van het humanisme”.

zo. 9 sept. VARA 9.45 uur: Alb. Daan: „Onverdraagzaamheid?”

zo. 16 sept. VARA 9.45 uur: M. C. D. Kuilman: „Oecumene en Humanisme”.